

TRUMAN DOKTRİNİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Levent KALYON*

Öz

Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin önerisiyle ABD tarafından geliştirilen ve Türkiye ile Yunanistan'a yardımı öngören Truman doktrini incelenmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda izlediği tarafsızlık politikası ile savaş dışında kalan Türkiye'ye savaş sonrasında Truman Doktrini adıyla anılan bir yardım pastası sunulmuştur. Günümüze kadar devam edecek, borç/kredi alma ve isteme alışkanlığı hatta bağımlılığı yaratacak olan bu yardımın sunumu, alınışı, kullanılması çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

ABD Başkanı Truman'ın adıyla anılan bu yardımın incelenmesinin ve bu çalışmanın yapılmasının amacı; olayları tarihsel yaklaşımla ve tarihsel gerçeklik içerisinde inceleyerek nesnel sonuçlara ulaşmak ve sonuçları Türkiye'nin yakın geçmişiyle ilişkilendirmektir. Bu amaçla yapılan çalışmada, yardımın gündeme gelişi, ABD cephesinde algılanışı ve bakış açısı ile Türkiye tarafının yaklaşımı olay ve belgelerle ortaya koyulmuş ve gelişmeler öznellikten uzak ancak akıl süzgecinden geçen bir yorumsama ile değerlendirilmiş ve yardımın Türkiye üzerindeki etkileri ve sonuçları konusunda bir bakış açısı sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Truman Doktrini, ulusal çıkarlar, yayılmacılık, bağımlılık, özgün politika.

An Analysis on Truman Doctrine

Abstract

Truman doctrine, which was proposed by England and which specifies a foreign aid for Turkey and Greece after the World War II has been investigated in this study. After the War, an aid cake called Truman Doctrine had been offered to Turkey which remained impartial and out of the War. The processes of demanding, receiving and using this aid which has resulted, until now, in the habitualization, or even an addiction, of offering, approving and using loans constitute the focus of this study.

The main goal in analyzing this aid named after President Truman is to reach objective conclusions by means of investigating events through historical perspective and reliability and drawing associations with Turkey's recent past. For this purpose, the suggestion of this aid and how it was perceived by the Americans as well as the Turks have been negotiated along with events and documents presented. The developments have been assessed with utmost objectivity and reasoning. Also, a viewpoint on the impact and results of this aid concerning Turkey has been offered.

Key Words: Truman doctrine, national benefits, imperialism and dependency, genuine policy.

---

* Dr. E. Kur. Alb., E-posta: lkalyon55@gmail.com

Giriş

Türkiye'nin bugün içerisinde bulunduğu siyasi, askerî ve ekonomik tablonun çizilmesi İkinci Dünya Savaşı sonrasında Truman doktrini ile başlamıştır. Türkiye'nin savunma gücünü artırmaya yönelik tasarlanan bu yardım, sadece ABD'nin İkinci Dünya Savaşı esnasında kullandığı savaş malzemelerinin Türkiye'ye bir transferi değildir. Bu yardım, Atatürk'ün ekonomik bağımsızlık anlayışından bir kopmanın, Türkiye'de çok uzun yıllar sürecek ve bağımlılığa yol açacak bir anlayışın ve değişimin başlangıcı olmuştur.

Yardımların bir denetim ve sömürü aracı olduğunu anlayamayan veya anlamak istemeyen siyasi iktidarlar için Truman yardımı ile başlayan bu sürecin incelenmesi ve değerlendirilmesi özgün ve ulusal politikaların gerekliliğini ön plana çıkarması açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmada öznellikten uzak kalmaya özen gösterilerek bilimsel gerçeklik içerisinde Truman doktrininin gelişimi, tarafların yaklaşımı ve etkileri incelenip değerlendirilmiştir.

Truman Doktrininin Gelişimi

7 Mayıs 1945 tarihinde Almanya'nın teslimi ile savaş sonrası Avrupa'da siyasi ve askerî tablo yeniden şekillenmeye başlamıştı. Hitler Almanya'sı ile Mussolini İtalya'sı savaştan yenik çıkmıştı. Kazanan devletler tarafında olan İngiltere savaş yıllarında oldukça yıpranmış ve üstelik oldukça ciddi ekonomik sıkıntı içerisindeydi. ABD ise savaş yorgunuydu. Böyle bir ortamdan yararlanmayı isteyen SSCB savaş sonrası kazanımlarını genişletmek amacıyla Türkiye üzerinde bir baskı oluşturmaya başlamıştı. Bu baskının temelinde Atatürk'ün ölümü sonrasında savaş yıllarında gelişen Türk dış politikası vardı. Türkiye İkinci Dünya Savaşına fiilen girmemeyi başarmıştı gerçekten. Her ne kadar uyguladığı denge oyunu ve tarafsızlık politikası ile savaşa girmemeyi başarmışsa da doğrusu bu süreç içerisinde ne müttefik ülkeleri ne de Almanya'yı çok mutlu etmişti. Türkiye ile SSCB arasında, 17 Aralık 1925 tarihinde imzalanmış olan "Türkiye Dostluk ve Tarafsızlık Anlaşması" vardı (Soysal, 2000, s. 264). Bu anlaşma ile her iki taraf, üçüncü bir ülkeden kendilerine gelebilecek düşmanca bir eylemi desteklemeyeceklerini ve tarafsız kalacaklarını; taraf devletlere

yönelik bir ittifaka veya anlaşmaya katılmayacaklarını beyan etmişlerdi. 7 Kasım 1935’de taraflar yaptıkları bir protokolle anlaşmayı on yıl daha uzatmışlardı. Ancak, 19 Ekim 1939 tarihinde Türkiye, İngiltere, Fransa arasında “Üçlü İttifak - Karşılıklı Yardım Anlaşması” imzalanmıştı (s. 591). Bu anlaşma ile bir Avrupa devletinin saldırısı durumunda taraflar birbirlerine yardımda bulunma yükümlülüğü getiriyordu. Diğer taraftan bu anlaşma SSCB ile 1925 yılında imzalanan ve 1935 yılında on yıl süreyle uzatılan “Dostluk ve Tarafsızlık Anlaşması”nın ruhuna aykırıydı. Doğal olarak SSCB’nin bu anlaşmaya sıcak bakması beklenemezdi. Bu nedenle SSCB ile uyuşmazlık yaşamak istemeyen Türkiye “Üçlü İttifak” anlaşmasına “SSCB’yle silahlı bir uyuşmazlığına sürüklenmesine neden olacak ya da böyle bir sonucu verecek bir eyleme zorlamayacağına” ilişkin bir protokol koyulmasını sağlamıştı. Bu uygulama yine de, SSCB nezdinde, Türkiye’nin batı ittifakı içerisinde yer aldığı ve Boğazların kontrolünün Türkiye egemenliğinde kalmasının kendileri için her zaman risk olacağı gerçeğini değiştirmemişti. Yapılan ek protokolle kendisine sağlanan güvenceye rağmen tatmin olmayan SSCB, Türkiye’yi batılı emperyalist ülkelerle işbirliği yapmak ve onlara alet olmakla suçlamıştı (Avcıoğlu, 1979, s. 1443).

Bu gelişmeleri hafızasına kaydeden SSCB, 7 Haziran 1945 tarihinde dışişleri bakanları (Molotov ve Sarper) seviyesindeki görüşmelerde boğazlar rejiminde SSCB lehine değişiklik yapılması ve doğuda sınır düzeltmeleri kapsamında Kars ve Ardahan’ın SSCB’ye verilmesini gündeme getirmiştir (Tellal, 2002, s. 507). SSCB’nin bu niyetini ABD ve İngiltere ile paylaşan Türkiye bu safhada umduğu desteği alamamış ve kendisini yalnız hissetmiştir. Avcıoğlu, Molotov’un Haziran 1945’deki istekleri üzerine ABD ve İngiltere’nin tutumunu o günlerde San Francisco’daki Türk delegasyonunda bulunan Nihat Erim’in kaleminden şu şekilde aktarmaktadır (Erim, 1979, s. 1598):

Türkiye derhal ABD’ye başvurdu ve dedi ki “Stalin’in isteklerine hayır diyeceğim, bana yardım edebilir misiniz?” Hasan Saka başkanlığındaki kurulda ben de vardım. Amerika bize, “Savaştan yorgun çıktık, herkes terhis edilmek istiyor. On bin mili aşp size yardım olanaksız. Ruslarla anlaşın dedi. Dönüşte Londra’ya uğradık. Dışişleri bakanı Eden ile görüştük. Ondan da aynı cevabı aldık. Eden, neredeyse birliklerimizde isyan çıkacak anlaşın diyordu. O tarihlerde Harriman Moskova’da büyükelçiydi. Ankara’da kendisi

anlattı. Batılı diplomatlar toplanıp sabaha kadar Rus Ordularının sınırı aşmasını beklemişler.

SSCB 07 Ağustos 1946 tarihinde de, savaş sırasında önemini daha da fazla hissettiği Türk Boğazlarındaki geçişi düzenleyen 1936 Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile ilgili Türkiye, ABD ve İngiltere'ye birer nota göndermiştir (Erhan, 2004, s. 525). SSCB bu nota ile özetle; boğazların Türkiye ile ortak savunulmasını, boğazlar rejiminin Karadeniz'e kıyısı olan devletler tarafından belirlenmesini ve boğazların özel durumların dışında Karadeniz'e kıyısı olmayan ülke savaş gemilerine kapanmasını talep ediyordu. Tabii ülkenin egemenlik haklarına aykırı olan bu isteklere Türkiye tarafından olumsuz yanıt verilmiştir. 24 Eylül 1946'da SSCB'den aynı nitelikte ikinci bir nota alan Türkiye yine talepleri reddetmiştir.

Türkiye ile SSCB arasında gerilimli ilişkilerin yaşandığı bu dönemde, 21 Şubat 1947 tarihinde İngiltere, içinde bulunduğu güçlükler nedeniyle bir süredir Türkiye ve Yunanistan'a yaptığı yardımları sürdürmeyeceğini ve 01 Nisan 1947 tarihi itibarıyla bu yardımı keseceğini ABD Başkanı Truman'a iletmiştir (Satterthwaite, 1972).

ABD Cephesinde Truman Doktrini ve Uygulamalar

Konunun ABD gündemine gelmesi sonrasında İngiltere'nin önerisi, başkan Truman tarafından Türkiye ve Yunanistan adına biraz da dramatize edilerek, 12 Mart 1947 tarihinde ABD kongresine sunulmuş ve bu ülkelerin acilen desteklenmesi istenmiştir. Truman Kongredeki konuşmasında, Türkiye ve Yunanistan'ın bağımsızlıklarının ülke içinden ve dışından tehdit altında olduğunu ve ABD'nin bu ülkelere yardımcı olmaması durumunda Türkiye ve Yunanistan'da totaliter bir rejim oluşacağını ve insanların hürriyetlerini kaybedeceklerini belirtmiştir. Ayrıca ABD'nin ulusal güvenliğinin uluslararası barışla ilişkili olduğunu, bu nedenle bu ülkelerde yaşayan insanların hür yaşamaları, bağımsızlık ve ulusal bütünlüklerini korumaları için ABD'nin bu ülkelere öncelikle ekonomik yardım yapmasının kaçınılmazlığını, şayet bu konuda gerekli yardım yapılmazsa uluslararası güvenlik ve ulusal refahlarının da tehlikeye gireceğini vurgulamıştır (Edwards, 1989). Aynı şekilde Senatör Vandenberg "*Yunanistan ve Türkiye'nin özgürlüğü korunmalıdır. Bu sadece*

onların değil ABD'nin de güvenliği ve barışın korunması içindir" (Satterthwaite, 1972, s. 78-79), diyerek idarenin konuya yaklaşımını ve yardımı savunma gerekçesini ortaya koymuştur.

Diğer taraftan, cumhuriyetçi senatör Owen Brewster'in, ABD tarafından -11 Mart 1941 tarihinde kabul ettikleri- Ödünç Verme ve Kiralama Kanununda, "*ticari havacılığın ihmal edildiğini ve bu hususun Türkiye'ye yapılacak yardımda da dikkate alınmasını*" istemesi (Resmi Gazete, 1945, s. 6053); bununla birlikte senatör Chester Merrow'un, yardımın reddedilmesi durumunda, "*Amerika'nın Akdeniz'deki petrol menfaatlerinin tehlikeye düşeceğini*" ifade etmesi ABD sermayesinin konuya yaklaşımının bir göstergesi veya yansıması olmaktadır (Malkoç, 2006, s. 89-127).

Kongre uzun tartışmalardan sonra 22 Mayıs 1947 tarihinde, ABD'nin dış politikasında önemli bir değişikliğin ilk adımı olan 75 numaralı genel yasayı kabul ederek Truman'ın bu ülkelere yardım etme fikrini doktrin haline getirmiştir. Sovyetlerin Türkiye üzerinde baskılarının da kolaylaştığı bu süreçte Başkan Truman'ın savaş sonrasında gelişen bu durum ile ilgili söylemleri sadece, hür dünya, bağımsızlık gibi temeller üzerine de oturmamıştır. Aynı zamanda bir mesih gibi Sovyetleri "*Tanrıya inananmayanlar*" olarak tanımlamış ve Avrupa Hıristiyan alemi ile inanç yakınlığını önemli bir motif olarak kullanmıştır. Aynı şekilde 1945-1951 yıllarında İngiltere Dışişleri Bakanlığı yapan Ernest Bevin; *kuvvetli bir din motivasyonu ve ruhu sağlanamadığı takdirde Uzak ve Ortadoğu ülkelerinin komünizm etkisi altına gireceğini ve bu ülkelere sadece maddi motivasyon değil aynı zamanda dini motivasyon kullanılmasının gerekliliğini vurgulamıştır* (Kirby, 2000, s. 385-412).

Aynı dönemde, Wisconsin eyaleti Cumhuriyetçi parti Senatörü Joseph Raymond McCarthy, tarihe "*McCarthyizm*" olarak geçecek olan bir anti-komünizm hareketi başlatmıştır (Wannall, 1996, s. 5-7). Etkileri sadece ABD'de görülmeyen bu hareket Türkiye'de de sosyalizm karşıtı uygulamaları tetiklemiş ve komünizmi dinsizlik, ülkeye ihanetle özdeşleştirecek bir atmosferin yaratılmasına çok önemli bir katkı sağlamıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 17.04.1947 tarihli belge).

Türkiye ve Yunanistan'a yapılacak yardımı öngören 75 numaralı yasanın ilk cümlesinde ve yasadaki söylemiyle; *"Madem ki Türkiye ulusal bütünlüğünü, bağımsızlık ve hürriyetini korumak için ABD'den acil yardım talep etmiştir..."* ifadesi bu talebin veya davetin Türkiye'den geldiğini açık olarak vurgulamaktadır. Bir başka anlatımla bu yardımın, kuvvet kullanılarak baskı altında yapılmış zoraki bir yardım olmadığı aksine bir imdat çılgılığına gösterilen iyi niyet tepkisi olduğu belirtilmektedir. ABD Hükümetinin onayı alınmadan bu malzemelerin amaç dışında kullanılmaması veya başka ülkelere aktarılmaması; yardımların izlenmesi ve denetlenmesi amacıyla Amerikan resmi yetkililerinin ve basın temsilcilerinin Türkiye'ye giriş ve çalışmalarının kolaylaştırılması yasada vurgulanmıştır. Amerikan yasasında vurgulanan bu hususlar 12 Temmuz 1947'de Ankara'da imzalanan, *"Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma"*ya aynen yansımış ve birer şart olarak koşulmuştur (T.B.M.M. Tutanak Dergisi, 1947, s. 552-556).

Pentagon öncelikli olarak Türkiye'nin temel askerî ihtiyaçlarını tespit etmiş ve askerî yardım programını başlangıçta Türk Silahlı Kuvvetlerinin modernize edilmesi ve eğitilmesine yönlendirmiştir. Bu süreçte, Türk ordusunun eğitimi için ABD'den birçok uzman personel Türkiye'ye gelmiş deniz, hava ve kara birliklerinde eğitim vermiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 09.03.1949 tarihli belge). 1948 yılının Ekim ayı sonunda Türkiye'de ki misyon şefliğinde görev yapan ABD personel sayısının 374 iken bu sayının 1 Nisan 1952 tarihinde 1364 olduğu, diğer ülkelerle mukayese edildiğinde Türkiye'de harcanan fonun iki katı kadar başarılı olduğu ve burada harcanan bir doların bir başka ülkede iki dolar değerinde olduğu ifade edilmektedir (Satterthwaite, 1972, s. 80).

Türkiye'de askerî misyon direktörü olarak görev yapan Tümgeneral William H. Arnold 23 Temmuz 1951 tarihinde yaptığı bir açıklamada; Türkiye'de ki misyonun önemli miktarda askerî teçhizat ve malzeme dağıttığını ve 25.000 subay ve astsubayın eğitildiğini ve bir ABD askerinin maliyetinin 10 Türk askerinin maliyeti ile aynı olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde, Tümgeneral George C. Stuart bir açıklamasında Türk Ordusunda bir kişinin yıllık bakım maliyetinin 20 dolar olduğunu, bu rakamın Avrupa'da 1100 dolar, ABD'de 3000 dolar olduğunu ifade etmiştir (Satterthwaite, 1972, s. 81-82).

30 Haziran 1948 tarihi itibariyle ABD'nin Türkiye'ye bu kapsamda yaptığı yardımlar 76 milyon doları teçhizat, 24 milyon doları diğer masraflar olmak üzere 100 milyon doları bulduğu ifade edilmektedir (s. 82).

Diğer taraftan ABD bu süreçte, Anadolu'nun Sovyet istilasına uğraması durumunda bölgeye yığınak yapmayı ve ikmali kolaylaştıracak İskenderun – Ulukışla – Toprakkale ve Erzurum yollarının yapılmasına önem ve öncelik vererek yol yapımı için 5 milyon dolar tahsis etmiştir (Malkoç, 2006, s. 117).

Türkiye Cephesinde Truman Doktrini ve Uygulamalar

Türk Hükümeti, kamuoyu ve basının büyük bölümü ABD tarafından sunulan bu yardımı memnuniyetle karşılamıştır. Zira yardımlar bir taraftan devam eden Sovyet tehdidi karşısında ABD ile işbirliği yapmak suretiyle güven artırıcı bir rol oynayacak, diğer taraftan ekonomik kalkınmaya ve ordunun modernizasyonuna katkı sağlayacak, aynı zamanda Türkiye'nin yalnızlığına da son verecektir. Özellikle de ilk kez yapılan genel seçimlerde ciddi bir muhalefetle karşılaşan CHP iktidarı; savaş yıllarında yıpranan prestijini düzeltmek, yapılan eleştirileri ortadan kaldırmak ve yükselen muhalefet karşısında tekrar güçlenmek için önemlice bir fırsat yakalamıştır. Savaş yıllarında borç verme ve kiralama yöntemi ile alınan harp malzemelerinin borçlarının çok önemli bir kısmının silinmesi, kısa vadede siyasi iktidarın prestijini yükseltecek ekonomik iyileştirmeler yapma ihtiyacı, Türkiye'de siyasi gücü elinde bulunduranlar için yardımları daha da cazip kılmıştır (Aydın, 2002, s. 441). Böyle bir zafer sarhoşluğu içerisinde olan siyasi iktidar, gerek Meclis içerisinde gerekse basının bir bölümünden gelen eleştirileri uygulamanın isabeti konusunda yanıtlamakta gecikmemişlerdir. Bu çerçevede, Dışişleri Bakanı Hasa Saka:

“Truman Kanunu namı verilen bir kanuna istinat eden bu yardımın Yunanistan'a ve Türkiye'ye yapılmasından hoşnut olmayan bazı siyasi mehafilin gerek gazeteleri gerekse radyoları vasıtasıyla vaki olan neşriyatlarından öğrenmişizdir ki Amerika'ya mukavelenin içinde de yazılı olduğu veçhile, buna rağmen hiç de akla gelmeyen bir takım siyasi maksatlar ve bu yardımdan istifade edecek memleketlerin bilhassa bağımsızlığı, iktisadi serbestisi bakımından bir takım tehdit edici hükümleri ihtiva ettiğine dair yayımlar vaki olmuştur. .... ne Türk Hükümetinin ne de Amerikan Hükümetinin tarihinde herhangi bir mukavele, yardım yolu ile müstakil, bağımsız bir devletin bağımsızlığına aykırı

bir teşebbüs gösterilebilir. Ne de Büyük Millet Meclisi hükümetleri tarafından Türkiye'nin herhangi bir memleketle olan harici münasabatında ve mukavelat ve akdettiği muahedelerde kendi bağımsızlığına dokunacak herhangi bir hükmü kabul ettiğine dair bir misal zikredilebilir" (T.B.M.M. Tutanak Dergisi, 1947, s. 552-556).

şeklinde konuşmuş, Nihat Erim;

"Bugün Türkiye'nin ve Türkiye ile beraber dünyanın maruz bulunduğu tehlike, açıkça bu kürsüden ifade edebilirim ki, Amerika Birleşik Devletlerinin yardımı olmadan önlenemez... Bu vesika, Amerika Hükümeti tarafından verilecek ve şu kadar milyon dolarla ifade edilen bir askerî malzeme yardımı şeklinde, dar müतालaa edilmemek lazımdır. Bu vesika, bundan sonra, Türk-Amerikan yakınlaşmasının ve münasebetlerinin inkişafının temel taşı telakki edilmelidir. Büyük Millet Meclisi bu kanunu kabul ettikten sonra Türk- Amerikan münasebetleri yeni bir devreye girmiş olacaktır " (s. 553-555).

şeklinde konuşarak yardımın sağlayacağı "yararları" vurgulamıştır.

Türkiye'nin savunma politikalarına yön veren siyasi ve askerî bürokratlar, bu yardımların kısa vadede adeta bir kurtuluş aracı olduğunu, "karşılıksız bir dostluk" tan kaynaklanan ve kaçırılmaması gereken bir fırsat olduğunu düşünmüşlerdir. Bu konularda beyanat veren yetkililerin büyük bölümünün "Türkiye'nin SSCB ve komünizm tehdidi altında olduğu, savaş nedeniyle kalkınmanın gerçekleşemediği ve ordunun modernize olamadığı, bu nedenle Türkiye'nin herkesten çok yardıma ihtiyacı olduğu" yönünde klasik bir söylem geliştirdiği ve her vesileyle ABD'li yetkililere bu söylemlerle yardımların artırılması yönünde talepte bulunduğu görülmektedir. Başbakan Recep Peker, 17 Nisan 1947 tarihinde Cleveland Plain Dealer ve New York Times gazetelerine verdiği demeçlerde,

"Orduyu makineleştirmek için 100 milyondan iki kat fazla lazım. Türkiye'de yapılacak çok iş var. Yabancı sermayeye hayır demeyiz. Ayrıca yabancı sermayenin kârını yurt dışına çıkarması için kambiyo ayarlaması gibi düzenlemeler yapabiliriz... Benim gördüğüme göre biz bu yardımdan para almayacağız; fakat ihtiyacımız olan malzemenin listelerini göndereceğiz ve memleketiniz, kredi tükeninceye kadar bu malzeme listesindeki maddeleri fiyatlandırarak bize gönderecektir" (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 17.04.1947 tarihli belge).

şeklindeki beyanattı ile Hükümetinin Truman Doktrini karşısındaki duruşunu oldukça açık bir şekilde ifade etmektedir.

Truman Yardımına ilişkin ABD ve Türkiye arasında ilişkin anlaşma metninin hazırlanması esnasında Türk Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın metin üzerinde yapabildiği tek düzeltme "*administrator*" ifadesi yerine "*Misyon Şefi*" ifadesinin kullanılmasını sağlamak olmuş (Satterthwaite, 1972, s. 79) ve anlaşma metni 12 Temmuz 1947 tarihinde Ankara'da imzalanmış, 01 Eylül 1947 tarihinde TBMM tarafından onaylanmıştır (T.B.M.M, 1947, s. 552-556).

Truman Yardımının Değerlendirilmesi

Bu gelişmeler, ABD dış politikasının temelinde radikal bir değişiklik olduğu noktasında tartışmalı bir süreci de beraberinde getirmiştir (Gaddis, 1974). ABD bununla dünya polisliği görevini üstlenmiştir. Gerçekten bu çıkış her türlü kötü niyetten arındırılmış ve insanlığı kucaklayan bir yaklaşımın ilk ateşi midir? Yoksa savaş sonrası Avrupa'da değişen güç dengesi neticesinde İngiltere'nin bu bölgede boşalan alanı doldurmak ve ABD ulusal refahının devamı veya genişlemesinin ancak sosyalist rejimin yayılmasının önlenmesine paralel olabileceğinin farkına varmak mıdır? Aslında bu sorunun yanıtı ABD'nin 50'li yıllardan 1991 Sovyet Paktının dağılmasına kadar geçen süredeki uygulamalarında ve bu uygulamaları ile örtüşen geçmiş ABD başkan veya senatörlerinin vasiyetlerinde yatmaktadır.

Amerikalı Senatör Beveridge, 22 Nisan 1898 tarihinde ABD'nin ulusal menfaatini şu şekilde ifade etmiştir.

"Amerikan fabrikaları, Amerikan halkının kullanabileceğinden daha fazlasını yapmaktadırlar; Amerikan toprağı tüketebildiğinden daha fazlasını çıkarıyor. Tutacağımız yol bizim için çizilmiş bir yazgıdır, dünya ticareti bizim olmalıdır, olacaktır. Ve bunu anamız (İngiltere'nin) örnek olduğu biçimde yapacağız. Bütün yeryüzünde Amerikan ürünlerinin dağıtım noktaları olarak ticaret karakolları kurulacak, Okyanusu ticaret filomuzla kuşatacak ve büyüklüğümüzle orantılı bir donanma meydana getireceğiz. Ticaret karakollarımızın çevresinde bizim bayrağımızı dalgalandıran ve bizimle ticaret yapan, kendi hükümetlerine sahip büyük sömürgeler kuracak, kurumlarımız ticaretin kanatları altında bayrağımızı izleyecektir" (Değer, 2004, s. 153).

1902 yılında "*Amerikan kapitalizminin temel hedefi, bütün zayıf ülkelerin hammaddeleri ve ulusal pazarlarını kendisi için birer açık kapı olarak tutmaktır. Bunun için diplomasi ve gerekirse zor kullanılmalıdır*" diyen ABD Başkanı

Wilson'un düşünceleri de aynı yaklaşımın 20. yüzyıla taşındığının bir ifadesidir (Aydoğan, 2004, s. 135).

Nelson A. Rockefeller'in ABD Başkanı Eisenhower'a yazdığı mektupta; yapılacak geniş iktisadi yardımlarda, ABD'nin karşılık beklemeden yardım ettiği yönünde bir algı yaratılması ve işbirliği yapmak istendiğinde samimi izlenim uyandırılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca "*elimizdeki bütün propaganda olanaklarıyla durmaksızın, az gelişmiş ülkelere yapılan Amerikan yardımının karşılıksız bir yardım olduğu, art niyet taşımadığı bütün kafalara sokulmalı, bu konuda hiçbir masraftan çekinmemeliyiz*" sözleriyle takip edilecek strateji de net olarak çizilmektedir (Değer, 2004, s. 244).

2007 rakamları ile dünya genelinde savunma sanayi sektöründeki satışlar değerlendirildiğinde; dünyada bu sektörde en çok satış yapan ilk yüz şirket içerisinde 52 ABD şirketinin girdiği ve sadece bu şirketlerin satışlarının 2007 yılı için yaklaşık 692 milyar dolar olduğu ve bu rakamın dünya genelinde satışların yaklaşık % 53'nü oluşturduğu (SIRPI Year Book, 2008) göz önüne alınırsa aslında, 100 yıl önce temelleri atılan ABD politikasının 21.yüzyılda başarıyla uygulandığını söylemek pek yanlış olmayacaktır.

Bu yaklaşım ışığında ABD yardımı değerlendirildiğinde, öyle anlaşılıyor ki ABD Türkiye'yi de az gelişmiş bir ülke statüsü ile nüfuz alanı içerisine almış ve Truman doktrini ile planı uygulamaya başlamıştır. Truman Doktrini, savaş sonrasında İngiltere'nin Avrupa üzerinden elini çekmesi üzerine, ABD'nin Monroe doktrini ile uzak durduğu Avrupa'ya, atalarından devraldığı yayılmacı politikalarıyla girişinin belgesidir. Yardımın temel amacı, SSCB'nin çevresindeki kuşağı askerî yönden güçlendirmektir. Özellikle Türkiye ve Yunanistan ABD için önemlidir. Bu iki ülke Sovyetlerin güneye yayılmasını önlemede kilit rol oynayabilecek coğrafyaya sahiptirler. Dolayısıyla Türkiye ve Yunanistan'ın hem sosyalist sistemden uzak tutulması hem de topraklarının kullanılması ABD için son derece kritiktir. ABD'nin bu iki ülkede yatırım yapmaya geçecek gerekçeleri vardır. En azından bu ülkelere yapılan yardımın bir hayır işi olmadığı veya ülkeler arası bir ezeli dostluk ya da tarihsel bir yakınlıktan kaynaklanmadığı ortadadır. Bir ABD Başkanı'nun Avrupa'nın askerî, ekonomik ve siyasal istikrarını sağlamak, ABD'nin önderliğinde Avrupa'nın gücünü dünya ölçüsünde

bir savunma için örgütlemek istemesini de aynı iyimserlikle karşılamak mümkün değildir. Burada tek gaye sosyalist cephenin ataklarına set vurmak, yeni alanlar yaratarak sermayenin hareket alanını genişletmek, Ortadoğu için dost bir bölgesel güç yaratmaktır.

ABD'nin 1942 yılında İskenderun'da, 1944 yılında da Adana'da konsolosluk açma talebinde bulunduğunu göz önüne alırsak - bölgede yaşayan Amerikan vatandaşı olmadığına göre - ABD'nin bu isteklerinin turistik amaçlı olduğunu düşünmek veya karşılıklı dostluğu geliştirmek olarak yorumlamak pek akılcı olmayacaktır. Bu talep daha sonra kurulacak İncirlik Üssü ile ilgilidir Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 02.07.1942 tarihli belge). Türkiye 1952 yılında NATO'ya üye olmuştur. NATO'ya üye olmak suretiyle Türkiye, hem "Kuzey Atlantik Anlaşması"na hem de "Kuzey Atlantik Anlaşmasına Katılan Devletler Arasında Kuvvetler Statüsüne İlişkin Sözleşme-Statute of Forces (SOFA)"ye taraf olmuştur (Resmi Gazete, 1954, sayı. 6375). Bu iki anlaşma, Türk topraklarının NATO amaçlı kullanılması için hukuki bir zemin hazırlamıştır. Nitekim çok gecikmeden ABD ile Türkiye arasında 23 Haziran 1954 tarihinde "Askerî Tesisler Anlaşması (Military Facilities Agreement)" imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Türkiye kendi topraklarında Amerikalıların uygun göreceklere yerlere üs kurma yetkisi vermiştir (Tunçkanat, 2006, s. 220). Bu yetkiye dayanarak ABD, 1944 yılında konsolosluk açmayı önerdiği yerde yani Adana'da, 1954 yılında İncirlik Üssünü tesis etmiştir. Esasen Türkiye'nin NATO'ya alınmasının arkasında yatan temel neden de budur. Zira, ABD'nin Türk topraklarını bir üs ve köprübaşı olarak kullanmaya ihtiyacı vardır. Bu nedenle gelişmeleri, Başkan Eisenhower'ın Ortadoğu'da ABD'nin çıkarları ile ilgili gündeme getirdiği doktrinle ve Truman yardımıyla ilişkilendirmek daha anlamlı olmaktadır. Bir başka anlatımla Truman doktrinin arkasında Türk dostluğu yerine Ortadoğu ve Akdeniz sevdasının bulunduğunu göstermektedir.

Truman yardımı ile ilgili Türkiye'nin kabul ettiği anlaşmada bu yardımın amacı; "Türkiye'nin hürriyetini ve bağımsızlığını korumak için ihtiyacı olan güvenlik güçlerinin takviyesini sağlamak ve ekonomisinin istikrarını korumak" olarak belirlenmiş ve Türkiye bu amaç karşılığında bazı yükümlülükleri alarak bedel ödemeye razı olmuştur. Kısacası ABD, "yardım ederim ancak şartlarım var" demiştir.

Birinci şart, yardımın Amerika tarafından belirlenen amaca uygun kullanılmasıdır. İkinci şart, kullanırken ABD'ye danışılması ve özellikle ABD'nin söylediği şekilde kullanılmasıdır. Üçüncü şart, ABD Hükümetine ve ABD basınına sürekli bilgi verilmesidir. Bu şartların hepsi de Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Yardımı talep eden Türkiye, şartı öne süren ABD ve yine bu şartları kabul eden Türkiye'dir. Dolayısıyla burada öncelikle eleştirilmesi gereken taraf, Türkiye'nin savunma politikalarını yapan aktörler olmalıdır. Zira siyasi iktidar ve askerî bürokrasi, bu uygulamalarla kısa vadeli kazanımlar uğruna, orta ve uzun vadede Türkiye'nin ulusal savunma stratejilerini ABD'ye bağımlı kılmış ve ulusal savunma sanayimizi ihmal etmiştir. Kırıkkale silah fabrikalarında, çay makineleri, pulluk, pancar çatalları, zirai mücadele araçları, dokuma tezgâhları, nissen barakaları, karyola ve zirai mücadelede kullanılan pülverizatörler, otomobil yedek parçası ve gaz ocağına varıncaya kadar çok değişik işler yapılmış ancak savunma sanayine büyük bir darbe vurulmuştur (Tanyer, 1995, s. 74). Ayrıca yardımların hangi esasa göre alındığı, hangi tehdidi bertaraf edecek kuvvet yapısına göre alındığına; kuvvet ihtiyaçlarının nasıl tespit edildiğine ilişkin net bir bilgiye de rastlanılmamaktadır. Ancak gerçek şudur ki dönemin bu uygulamaları ülkenin iç dinamiğini atalet ve ülkeyi hazırcılığa düşürmüştür. Ferit Melen'in yardımlarla ilgili şu sözleri bu anlayışı doğrulamaktadır: *"Yardım almakla da bitmez. Yardım almak aynı zamanda bir bağımlılık yaratıyor. Yani silah bakımından başka memlekete bağımlı hale gelmek, bir defa o memleketin dış politikasını, milli politikasını yürütmesine imkân vermez. Silah bakımından dışa bağımlı olduktan sonra, daima boynunuz eğiktir, size verdikleri silah kadar konuşursunuz, bu bir unsurdur"* (6 Kasım 1985 tarihli Meclis Görüşme Tutanakları, s. 230).

ABD'nin yardım kapsamında verdiği 1600 "jeep" aracın Türkiye'de monte edilmesi işlemine mali külfet getireceği gerekçesi ile karşı çıkılması ve araçların mamul olarak istenmesi de yukarıda sözü edilen bağımlılığın bir semptomu olarak karşımıza çıkmaktadır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 03.07.1957 tarihli belge). Dönemin yetkilileri söz konusu araçları mamul olarak istemiş, ancak ABD direnince bu araçların monte işlemleri, daha sonra kurulan Tuzla Jeep Montaj Fabrikası'nda yapılmıştır.

Yardımlar kapsamında, ABD'nin envanterden çıkardığı ihtiyaç fazlası bir kısım silah ve malzemelerin de alındığı değerlendirilirse, bu yardımın Türkiye'nin gelişmesi adına yapıldığını düşünmek iyimserlik olacaktır. Zira karşılıksız olarak 100 milyon dolarlık savaş artığı malzemenin alınması, üstelik alınan malzemenin bakım ve idamesi için yedek parçalarının ABD'den temin edilmesi Türkiye'ye iki güçlük birden yaşatmıştır. Birincisi, bakım ve idame için temin edilen yedek parçalar için her yıl bütçeye ilave bir yük gelmiştir. İkincisi, yedek parçanın yurt dışından gelmesi Türk Silahlı Kuvvetleri'ni de dışa bağımlı kılmıştır. Nitekim konunun önemi, Türkiye'nin 1960 Kıbrıs geriliminde ABD Başkanı Johnson'un, İsmet İnönü'ye hitaben yazdığı bir mektupla bu yardım malzemelerinin Kıbrıs'ta kullanılmayacağını vurgulaması ve 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrasında ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı ambargo esnasında açık olarak hissedilmiştir. ABD Başkanı Johnson'un Başbakan İnönü'ye yazdığı mektup ve bu mektup sonrası ilişkiler, Türkiye'nin savunma politikalarında bir kırılma noktası oluşturmuştur. Türkiye'nin siyasi platformunda ve Türk kamuoyunda yıllarca tartışılan bu mektubun çok önemli bazı kısımlarını incelemekte yarar vardır. Mektupta özetle şu hususlar vurgulanıyordu (Milliyet, 1966):

- Türkiye ABD'ye danışmadan tek taraflı olarak adaya müdahale kararı alamaz ve uygulayamaz.
- ABD tarafından temin edilen askerî malzemeler tahsis amacı dışında kullanılamaz. Bu malzemelerin Kıbrıs'ta kullanılması, Türkiye ile ABD arasında Temmuz 1947 tarihinde imzalanan Askerî Yardım Anlaşması'na aykırıdır.
- NATO'ya katılmakla birbirleri ile bir daha savaşmayacaklarını kabul etmiş olan iki ülke, Türkiye'nin Kıbrıs'a bir askerî müdahalede bulunması halinde karşı karşıya gelecektir. NATO ülkeleri bu müdahale sonucunda Türkiye-SSCB arasında çıkabilecek bir çatışmada Türkiye'nin yardımına gidip gitmeyecekleri konusunu müzakere etmemişlerdir.
- Türkiye, ABD ile görüşmeden bir askerî müdahaleye girişmeyeceği konusunda teminat vermezse NATO Konseyi ve BM Güvenlik Konseyi acilen toplantıya çağırılacaktır.
- BM'nin arabuluculuk çalışmaları henüz sürmektedir. Böyle bir müdahale barışı tesis etme gayretlerini baltalayacak ve bu nedenle BM Üyeleri'nin çoğunun tepkisini çekecektir.
- Türkiye Garanti anlaşmasına taraf olan ülkelerle görüşme imkânlarını tüketmeden böyle bir müdahaleden kaçınmalıdır.

Türkiye Kıbrıs'a müdahale hakkını Garanti Antlaşmasından aldığını düşünüyorsa, bu müdahalenin Garanti Antlaşması'nın men ettiği "Taksim" durumunu ortaya çıkaracağını unutmamalıdır.

ABD kısaca, Türkiye'nin böyle bir işe kalkışmadan önce ABD'ye danışması gerektiğini, böyle bir müdahalenin uygun olmadığını ve uzlaşma yollarının henüz tüketilmediğini ifade ediyor ve en önemlisi, böyle bir müdahale olduğu takdirde Amerikan silah ve malzemesini kullanamayacağını, Sovyetlerin bu müdahaleden kaynaklanan olası bir saldırısında Türkiye'nin NATO tarafından savunulamayabileceğini vurguluyordu. Dahası, müdahale olduğu takdirde iki ülke arasındaki 1947 Yardım Anlaşması'nın ihlalinden dolayı ABD'nin gerekli tedbirleri alma hakkının da saklı olduğunu ima ediyordu, başka bir deyişle diplomatik nezaketle tehdit ediyor ve karşılıklı görüşmeler yapmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'nı ABD'ye davet ediyordu (Çelebi, 2006).

Mektup sonrasında İnönü davet üzerine ABD'ye gitmiştir. Bu temaslarda, her ne kadar ABD durumu düzeltmek istemişse de bu olay Türk kamuoyunun ve iktidarların hafızalarından silinmemiştir. Mektup, Türkiye'nin o zamana kadar dış politikada izlediği "yalnızca ABD'ye paralel çizgi takip etme" şeklindeki eğilimin yanlışlığını ortaya koymuştur. Mektupta, SSCB'nin saldırısı halinde NATO'nun Türkiye'nin yardımına gelmeyeceğinin iması, "İttifaka gözü kapalı sadakat" şeklindeki anlayışın sorgulanmasına neden olmuştur. O zamana kadar ülkede neredeyse tabu durumunda olan, "NATO'nun ve Türk dış politikasının sorgulanmaması" geleneği tarihe karışmıştır. Bu yönüyle Johnson'un mektubu Türk dış politikasında çok yönlülüğe geçişin başlangıcı olmuştur.

Türkiye mektuptan sonra uzun zamandır en alt düzeyde tuttuğu, hatta bir yasak varmış gibi algılanan, SSCB, Ortadoğu ülkeleri ve diğer üçüncü dünya ülkeleri ile ekonomik ve siyasi ilişkileri arttırmanın yollarını aramaya başlamıştır (Erhan, 2004). Türkiye bu anlayışla ABD'nin Vietnam'da kuvvet kullanmasını onaylamamış, 1967 ve 1973 yıllarında Arap-İsrail çatışmalarında Arap'ların tarafında yer almış, İncirlik Üssü'nün bu amaçla kullanılmasına izin vermemiştir (Kor, 2005). Yine aynı dönemde İran ve Libya ile silah üretimi, SSCB'den

silah alımı olanakları aranmış, Türkiye'nin çevresinde bir güvenlik kuşağı oluşturmak amacıyla SSCB, Balkan ve Ortadoğu ülkeleriyle yakın ilişkiler kurulmasına çaba gösterilmiştir (Uzgel, 2004).

Yardımlar aynı zamanda bir denetim aracıdır. ABD Truman yardımının yönetilmesi için Türkiye'de ABD Yardım Kurulları olarak anılacak bir Özel Misyon teşkil etmiştir. Bu misyonda görevli personel de diplomatik ayrıcalıklardan yararlanabilmekte ve yardımın kullanılmasına ilişkin Türk makamlarından bilgi talep edebilmektedir. Üstelik bu kişiler Bakanlar Kurulu'nun 26 Mart 1949 tarih ve 3/8945 sayılı kararnamesiyle, ikinci derece askerî yasak bölgelere ve limanlara serbestçe girme yetkisiyle donatılmışlardır. Yine bu dönemde ABD, Türkiye'nin gizli kabul ettiği ve yayımlamadığı 1942, 1944 ve 1945 yılı dış ticaret istatistiklerini talep etmiştir.

Bu gelişmelerle, yapılan ABD yardımlarının faturası yavaş yavaş karşımıza çıkmaya başlamıştır. Birbiri arkasına gelen Marshall yardımı, ikili anlaşmalar, NATO ve üsler konusundaki kazanımları ile ABD; Anadolu'da köprübaşı tutmaya başlayacaktır. Böylelikle, Türkiye'nin savunma politikalarının oluşum sürecine bundan sonra ABD gibi çok önemli bir aktör de dahil olacaktır. Türkiye ise ileride stratejik ortak unvanı alacak bir "dost" kazanacak ama, Atatürk döneminin özgün stratejiler geliştirme yetisini maalesef kaybedecektir.

Sonuç

Bu yardımların Türkiye'ye etkileri değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- Türkiye fiilen Batı Bloğu tarafında yerini almış, küresel emperyalizmin etki alanına girmiştir,
- Türkiye'nin askerî ve ekonomik olarak dışa bağımlılığının temelleri Truman Doktrini ile atılmıştır,
- Bu ortamda, 1920'li ve 1930'lu yıllarda büyük fedakârlıklar pahasına elde edilen ulusal savunma sanayini olumsuz etkilemiştir.
- Truman Doktrini, Türkiye'de siyasal, ekonomik ve toplumsal anlamda Amerikan tarzını benimseyenlerin yükselişi, buna karşılık Türk solunun yeşermesi ve sosyal demokrat hareketin gelişmesine engel

olunması ve Komünizme karşı din motifinin kullanılmasıyla dini toleransın genişletilmesi hususlarında çok önemli dolaylı rol oynamıştır.

- Truman ile başlayan ABD yardım ve eğitimleriyle, TSK'nin sadece malzeme alt yapısı değil, insan alt yapısı da değişime uğramaya başlamıştır. Sovyet düşmanlığını merkeze alan anlayışla hazırlanmış taktik ve konseptleri içeren FM (Field Manuel) serisi Amerikan sahra talimnameleri Türk Silahlı Kuvvetleri'nin envanterine girmiştir. Bununla birlikte, bilgi üretmekten çok bilgi transfer etmeyi ön plana alan, kötü taklitleri yenilik olarak sunan bir anlayış TSK personelinin düşüncelerini, bakış açılarını kalıplaştırmaya başlamıştır. Dolayısıyla Truman Doktrinin uygulanmasıyla askerî entelektüel altyapı da olumsuz etkilenmiştir.

Bu tablo içerisinde, ABD'nin Truman yardımının Türk dostluğunu kazanmak adına yapılmadığını, sermayenin önündeki büyük engel olan sosyalist rejimin yayılmasının önlenmesinde bir vasıta olacak ve pazar arayışı içerisindeki ABD dış politikasına da orta ve uzun vadede hizmet edecek bir uygulama olduğunu söylemek, anti-liberal ve öznel bir yaklaşım değil, nesnel bir gerçeklik olmaktadır.

Summary

Truman doctrine which specifies a foreign aid after the World War II has been researched in this study. After the World War II, an aid cake called as Truman Doctrine had been offered to Turkey which stayed neutral and out of the War. The presentation, approval and utilization of this aid creating habit or even an addiction of getting, asking, and using of loan or credit, which lasts today, is the main topic of this study.

The main intention of analyzing and working on this aid named after the US President Truman is to reach objective conclusions by researching events in historical perspective and reality approach and to connect the results with the near history of Turkey. The bringing of the aid into the agenda, the perception of the US, their vision and the approach of the Turkish side has been introduced in this article with

events and documents. An explication far away subjectivity has also been presented about the effects and results for Turkey in this article.

Turkish geography has a great value that could produce policy. Naturally, it is supposed that some powers beyond the borders of the country want to benefit from this geography. But it is not realistic to think that the defense policies followed so far have been based on only geography and the threats perceived from border countries. With the World War II, the USA took a big step towards Europe and tried to surround socialism which was an important block in front of the American imperialism. Military aids provided for Turkey with Truman doctrine and establishment of NATO served this understanding. USA made Turkey dependent by means of aids. As a result, risk analysis and threat evaluations implemented by Turkey were not based on genuine policies and developed under the influence of USA. Turkey having difficulty in producing genuine defense policies was not able to realize desired modernization and also defense industry based on national resources.

Kaynakça

Avciođlu, Doğan. 1979. Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e", 4. Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul.

Aydın, Mustafa. 2004 "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye", Baskın Oran (ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 6. Baskı, c.1, s. 422-424, İletişim Yayınları, İstanbul.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 27.04.1944 tarihli belge, Dosya. 440106, Fon. 30.10.0.0, Yer. 268.805.11.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 09.03.1949 tarih ve 3/8850 sayılı belge, Dosya. 54-74 Fon. 30.18.1.2, Yer. 118.103.11.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 09.03.1949 tarihli belge, Fon. 030.10, Yer. 268.806.11.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 17.4.1947 tarihli belge, Fon. 30.1.0.0, Yer. 12.70.5.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 17.4.1947 tarihli belge, Fon. 30.1.0.0, Yer. 12.70.6.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 15.01.1948 tarihli belge, Dosya. 030.01, Yer. 101.625.12.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi . 03.07.1957 tarihli belge. Dosya. E16, Fon. 30.1.0.0, Yer. 88.553.2.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 12.07.1945 tarih ve 3/8850 sayılı belge, Dosya. 440115, Fon. 30.10.0.0, Yer. 268.805.20.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 02.07.1942 tarihli belge, Dosya. 440102, Fon. 30.10.0.0, Yer. 268.805.7.

Çağrı, Erhan. (2002). "1945-1960 ABD ve NATO ile İlişkiler", Baskın Oran (ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 6. Baskı, c.1, s.525, İletişim Yayınları, İstanbul.

Celebi, Serdar. 2006. "Johnson'un Mektubu ve İnönü'nün buna Cevabı.", O. Metin Öztürk Kişisel Web Sitesi, Sayı: 44, <http://www.habusulu.com/> Erişim Tarihi: 18.07.2006.

Edwards, Lee. (1989). "Congress and the Origins of the Cold War: The Truman Doctrine.", World Affairs; Sayı. 151, s.131-141.

<http://search.ebscohost.com.onelog.kku.edu.tr:90/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5847204&lang=tr&site=ehost-live>, 17.09.2008.

Erim, Nihat. 1979. Dış Politika Sorunları, Yön, Sayı: 156; aktaran, Doğan Avcıoğlu. 1979. Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e", 4. Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul. s.1598.

Gaddis, John Lewis. (1974) "Was The Truman Doctrine A Real Turning Point?", Foreign Affairs, S. 52, s. 386-402.

<http://search.ebscohost.com.onelog.kku.edu.tr:90/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5802808&lang=tr&site=ehost-live> 17.09.2008.

Kirby, Dianne. (2000). "Divinely Sanctioned: The Anglo-American Cold War Alliance and the Defence of Western Civilization and Christianity, 1945-48", Journal of Contemporary History, Sayı. 35,

s. 385–412. SAGE Publications, London, Thousand Oaks, CA and New Delhi. <http://www.jstor.org/stable/261027>, 15.07.2009.

Malkoç, Eminalp. (2006). "Türk Basınında Truman Doktrini ve Türkiye'ye Yardımlar", Yakın Dönem Araştırmaları, T.C. İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ens. Dergisi, Sayı: 9, s. 89-127. İstanbul.

M. Emin Değer. (2004). Emperyalizmin Tuzaklarındaki Ülke, Oltadaki Balık Türkiye, s. 153, Otopsi Yayınları, İstanbul.

Metin Aydoğan. Bitmeyen Oyun, Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler. İzmir, Umay Yayınları, 2004. s.135.

Mustafa Aydın. (2002). "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, 1939-1945" , Baskın Oran (ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, c. 1, 6. Baskı s. 411. İletişim Yayınları, İstanbul.

Satterthwaite, Joseph, C. (1972). "The Truman Doctrine: Turkey", Annals of the American Academy of Political and Social Science, America and the Middle East, Sayı. 40, s. 74-84, Sage Publications. <http://www.jstor.org/pss/1039114>, 15.07. 2009.

Soysal, İsmail. 2000. Tarihçeleri ve Açıklamalarıyla Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, (1920-1945), I. cilt, 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Sayı 38, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Tanyer, Turan. (1995). "Tophane-i Amireden, Makine Kimya Endüstrisi Kurumu'na". MKEK Dergisi, Sayı: 99-100, 45. yıl özel sayısı, s. 57-80, Ankara.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c.6. Top.1, s.552-556, VIII. Dönem, 79. Birleşim, 01.10.1947.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi , Cilt 20, s. 230. 6 Kasım 1985.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, c. 6. Top.1, s. 552-556, VIII. Dönem, 79. Birleşim, 1 Eylül 1947, 1 Eylül 1947 tarih ve 5123 Sayılı Ekonomik İşbirliği Anlaşmasına İlişkin Kanun, RG: 5 Eylül 1947, 6699.

Tellal, Erel. (2002). "1945-1960 ABD ve NATO ile İlişkiler", Baskın Oran (ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne

Olgular, Belgeler, Yorumlar, 6. Baskı, c.1, s. 507, İletişim Yayınları, İstanbul.

Tunçkanat, Haydar. 2006. İkili Anlaşmaların İçyüzü, Dördüncü Baskı, s. 220, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Wannall, Ray. "The red road to McCarthyism". Human Events, c. 52, Sayı. 14, Aralık 1996, s.5-7. <http://search.ebscohost.com. onelog.kku.edu.tr:90/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9604142237&lang=tr&site=ehost-live> 25.07.2009

